

**KOMPETENCIJE ODGAJATELJA ZA DETEKCIJU
DJECE S TEŠKOĆAMA U RAZVOJU U PREDŠKOLSKIM
USTANOVAMA**

**COMPETENCE OF EDUCATORS FOR THE DETECTION
OF CHILDREN WITH DEVELOPMENTAL DISABILITIES IN
PRESCHOOL INSTITUTIONS**

Elvira Mujkanović

Sveučilište Hercegovina, Fakultet društvenih znanosti dr. Milenka Brkića

SAŽETAK

Određena odstupanja u rastu i razvoju svakog djeteta će prvo primijetiti majka. Ona provodi najviše vremena s djetetom, pa će najprije i ustanoviti da li razvoj djeteta u određenim područjima zaostaje ili u potpunosti izostaje. Ukoliko se određena odstupanja u razvoju djeteta pojavljuju kasnije, u drugoj ili trećoj godini života, a dijete je već uključeno u predškolsku ustanovu, očekuje se da odgajatelj uoči odstupanje. Da bi odgajatelj uočio poteškoću ili odstupanje u rastu i razvoju, potrebne su određene kompetencije. Neophodno je da je odgajatelj, educiran, stručan i iskusen. Stručnost odgajatelja i edukacija za detekciju određene poteškoće u razvoju su usko vezane uz iskustvo u radu. Iskustvo je od izuzetne važnosti kada je neophodno saopštiti informaciju roditeljima jer od načina na koji se prezentira uočeni problem roditeljima ovisi u velikoj mjeri i budućnost djeteta.

Cilj istraživanja je bio ispitati kompetencije odgajatelja i u kojoj mjeri su odgajatelji osposobljeni da detektiraju određenu poteškoću u razvoju kod djeteta.

Rezultati istraživanja su pokazali da odgajatelji smatraju da su u dovoljnoj mjeri kompetentni za detektiranje određenih poteškoća u razvoju djeteta. Odgajatelji su se uglavnom složili da su pored stručnosti i educiranosti, godine staža i iskustvo presudni u detektiranju odstupanja u rastu i razvoju djece te da su nedovoljno informisani o postupcima u radu s djecom s teškoćama u razvoju. Zaključak je da je neophodno raditi na stručnom usavršavanju i educiranju odgajatelja o radu s djecom s teškoćama u razvoju.

Ključne riječi: *kompetencije odgajatelja, detekcija, djeca s teškoćama u razvoju.*

SUMMARY

Detecting certain deviations in the growth and development of each child will first be noted by the mother. It spends most time with the child, and will first determine if the development of the child in certain areas is behind or completely absent. If certain discrepancies in child development occur later, in the second or third year of life, and the child is already included in the preschool institution, it is expected that the educator will notice the deviation. Certain competencies are needed to educate the learner to the difficulty or discrepancy in growth and development. It is essential that he is educator, trained, expert and experienced. The expertise of educators and education for detecting certain difficulties in development are closely related to work experience. Experience is of utmost importance when it comes to communicating information to parents because the way in which the observed problem for parents is presented depends to a great extent on the future of the child.

The aim of the study was to examine the competences of the caregivers and the extent to which the caregivers are able to detect a particular developmental disability in the child.

The results of the study showed that the educators consider themselves sufficiently competent to detect certain difficulties in the child's development. Educators generally agreed that, in addition to their skill and education, years of experience are crucial in detecting deviations in the growth and development of children, and that they are insufficiently informed about procedures for dealing with children with disabilities. The conclusion is that it is necessary to work on the professional development and education of educators on working with children with disabilities.

Key words: *competence of educators, detection, children with developmental difficulties.*

UVOD

Porodica je primarno mjesto odgoja svakog djeteta. To je mjesto gdje je dijete zaštićeno i sigurno i gdje se uočavaju sve prednosti i nedostaci u razvoju djeteta. Roditelji su prve osobe koje će uočiti odstupanja u razvoju svog djeteta i pronalaziti načine kako se sa nedostacima nositi. Ukoliko se dogodi da određena odstupanja u rastu i razvoju djeteta nisu ispoljena do treće godine života, a dijete je već uključeno u predškolsku ustanovu, očekuje se da odgajatelj uoči odstupanje. Kao stručna osoba koja provodi značajan dio vremena sa djetetom, odgajatelj treba da posjeduje odgovarajuće kompetencije koje će mu to omogućiti.

Predškolska ustanova i predškolski odgoj i obrazovanje zauzimaju posebno mjesto u životu svakog djeteta. U ovoj razvojnoj fazi kod djeteta se podstiču i razvijaju emocionalni i kognitivni procesi, socijalizacija i interakcija s vršnjacima do razvijanja empatije i odgovornosti. Primarni cilj odgoja i obrazovanja u dječjem vrtiću jeste „da djetetu omogućiti sveukupni razvoj, bez obzira na spol, dob, socijalno ili kulturno porijeklo, nacionalnu ili vjersku pripadnost, tjelesno ili psihičko stanje“ (Milić Babić i sar., 2018: 253).

Učešćem u aktivnostima stječu se nova saznanja o okolini i svijetu oko sebe, gdje djeca s teškoćama i bez teškoća u razvoju, kroz igru i zajedničko odgajanje, razvijaju i osnovne ljudske vrijednosti poput: saradnje, prihvatanja, empatije, uvažavanja različitosti, pomaganja... (Valjan-Vukić, 2011, prema Milić Babić i sur., 2018).

Odgajatelj bi trebao posjedovati profesionalne kompetencije i pozitivan stav prema uključivanju djece s teškoćama u razvoj u redovne odgojno-obrazovne ustanove.

Drugim riječima, djecu koja su smještena u inkluzivne grupe i u njima uče, uzimajući u obzir stepen teškoće, potrebno je osposobiti da maksimalno razviju svoje potencijale kako bi izmjenjivali svoje sposobnosti i znanja s drugima, višestruko doprinoseći kvaliteti uslova života u lokalnoj zajednici (Mustać, Včić, 1996, prema Sindik, 2013). Bouillet (2011, prema Pintarić Mlinar, 2014: 13) ističe 12 značajnih kompetencija odgajatelja u radu s djecom s teškoćama u razvoju:

1. razumijevanje socijalnog i emocionalnog razvoja djece;
2. razumijevanje individualnih razlika u procesu učenja;
3. poznavanje tehnika kvalitetnog vođenja odgojne grupe;
4. komunikacijske vještine;
5. poznavanje efikasnih tehnika podučavanja;
6. poznavanje specifičnosti pojedinih teškoća u razvoju i drugih posebnih potreba;
7. poznavanje didaktičko-metodičkog pristupa i planiranja prilagođenog kurikuluma;
8. poznavanje dostupnih didaktičko-metodičkih metoda, sredstava i pomagala (uključujući informatičku tehnologiju);
9. poznavanje savjetodavnih tehnika rada;
10. praktično iskustvo u odgoju i obrazovanju djece s pojedinim teškoćama;
11. spremnost na timski rad, saradnju i
12. cjeloživotno obrazovanje.

Navedene kompetencije znatno utječu na kvalitetniji pedagoški rad, neovisno o tome radilo se o djeci s teškoćama ili djeci tipičnog razvoja. Skočić Mihić (2011) posebno ističe u svom radu praktično iskustvo u odgoju i obrazovanju djece s pojedinim teškoćama kao ključnog prediktora odgajateljskih kompetencija. Odgajatelji, pored navedenih kompetencija, moraju biti sposobni i kompetentni u analiziranju dosadašnjih načina rada, pritom spremni uvoditi promjene u uslove rada, posebno onih koji bi mogli ometati njihove inkluzivne namjere (Liston i Zeichner, 1990, prema Kudek Mirošević, Jurčević Lozančić, 2014), krenuvši od osvješćivanja vlastitih znanja, stavova, uvjerenja, postupaka i postignuća kako bi mogli donijeti konačan zaključak i odluku o promjenama s konkretnim ciljem, a zatim i krenuti u provedbu odluke i akciju (Celižić, 2018). Prema tome, odgajatelj treba osvijestiti vlastite vrline i mane, kao i potencijale i nedostatke, kako bi mogao težiti razvoju onih kompetencija koje su mu potrebne za život i rad (Paustović, 2006, prema Celižić, 2018).

Jedna od najvažnijih kompetencija odgajatelja, kada su u pitanju djeca s teškoćama u razvoju, je detekcija. Od presudnog je značaja steći kompetentnost za detekciju i identifikaciju određene poteškoće kod djeteta, kako bi se na vrijeme reagovalo na pravi način.

Rano otkrivanje i precizna dijagnostika nisu cilj same sebi, već predstavljaju polaznu osnovu za rehabilitacijski i edukacijski rad koji će imati za cilj ublažavanje i uklanjanje oštećenja, poremećaja i smetnji (Mujkanović, Mujkanović, 2015).

Ranom detekcijom i identifikacijom teškoće, djetetu se omogućuje uključivanje u proces rane intervencije te se, kako njemu tako i njegovim roditeljima, omogućuje pravovremena pomoć i podrška. Odgajatelji, kroz svakodnevne aktivnosti prate djecu i trebali bi odmah reagovati i kroz razgovor prenijeti roditeljima sumnju na postojanje razvojnih odstupanja njihovog djeteta. Na taj način mogli bi roditelje podstaknuti da više pažnje posvete posmatranju i uočavanju odstupanja kako bi na vrijeme reagovali i zatražili potrebnu stručnu pomoć.

Uzajamno pomaganje i rad roditelja i odgajatelja je ključna poveznica u razvoju djeteta. Odgajatelji bi trebalo da pomažu roditeljima da shvate prirodu teškoće koju njihovo dijete ima, i da prilagode svoja očekivanja i utječu na djetetove razvojne ishode. Osim toga, roditeljsko nedovoljno poznavanje razvojnih obilježja i pogrešna procjena djetetovih mogućnosti utječu i na spremnost na saradnju sa stručnjacima (Mujkanović, 2019). Zbog toga je vrlo važna spremnost i kompetencije odgajatelja kako za rad s roditeljima tako i s djecom.

METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Predmet istraživanja

Prilikom upisa u predškolsku ustanovu veliki broj roditelja se odluči da prešuti odgajateljima postojanje neke teškoće u razvoju koju ima njihovo dijete. Ponekad roditelji smatraju da je teškoća s kojom se dijete nosi zanemarljiva. Ne razmišljaju pri tome koliko je važno da su odgajatelji upoznati sa svim činjicama koje se tiču djeteta i koliko to ima refleksiju na razvoj i učenje u budućnosti. Zato treba imati na umu da su kompetencije odgajatelja ključne za detekciju teškoća u razvoju kod djece u predškolskoj ustanovi. Da bi odgajatelj uočio poteškoću ili odstupanje u rastu i razvoju, neophodno je da je odgajatelj, educiran, stručan i iskusen. Stručnost odgajatelja i edukacija za detekciju određene poteškoće u razvoju su usko vezane uz iskustvo u radu. Iskustvo je od izuzetne važnosti kada je neophodno saopštiti informaciju roditeljima jer od načina na koji se prezentira uočeni problem roditeljima ovisi u velikoj mjeri i budućnost djeteta.

Predmet istraživanja su kompetencije odgajatelja za detekciju djece s teškoćama u razvoju u predškolskim ustanovama.

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je bio ispitati kompetencije odgajatelja i u kojoj mjeri su odgajatelji osposobljeni da detektiraju određenu poteškoću u razvoju kod djeteta.

Zadaci istraživanja

U skladu s postavljenim predmetom i ciljem istraživanja postavljeni su sljedeći zadaci istraživanja:

1. Istražiti i analizirati da li su stavovi odgajatelja o sopstvenim kompetencijama za detekciju djece s teškoćama u razvoju pozitivni.
2. Ispitati i analizirati postoji li statistički značajna razlika u odgovorima odgajatelja u odnosu na stručnu spremu.
3. Ispitati i analizirati postoji li statistički značajna razlika u odgovorima odgajatelja u odnosu na dužinu radnog staža.
4. Istražiti i analizirati postoji li statistički značajna razlika u odgovorima odgajatelja u odnosu na kanton iz kojega dolaze.

Hipoteze istraživanja

U skladu s postavljenim predmetom, ciljem i zadacima istraživanja postavljene su hipoteze istraživanja:

H1 Stavovi odgajatelja o sopstvenim kompetencijama za detekciju djece s teškoćama u razvoju pozitivni.

H2 Postoji statistički značajna razlika u odgovorima odgajatelja u odnosu na stručnu spremu.

H3 Postoji statistički značajna razlika u odgovorima odgajatelja u odnosu na dužinu radnog staža.

H4 Postoji statistički značajna razlika u odgovorima odgajatelja u odnosu na kanton iz kojega dolaze.

Uzorak ispitanika

Uzorak ispitanika činila su 164 odgajatelja iz deset predškolskih ustanova iz sarajevskog i hercegovačko neretvanskog kantona. Za potrebe ovog istraživanja osnovni uzorak je podijeljen prema stručnoj spremi, dužini radnog staža i lokaciji odnosno kantonu iz kojeg dolaze. U odnosu na stručnu spremu uzorak je podijeljen na tri grupe, poduzorak sa srednjom stručnom spremom (38), poduzorak sa visokom stručnom spremom (84) i poduzorak magistara i doktora nauka (42). U odnosu na dužini

radnog staža uzorak je podijeljen na dvije grupe i to poduzorak sa radnim stažom do deset godina (106) i poduzorak sa radnim stažom preko deset godina (58). U odnosu na lokaciju, odnosno, kanton iz kojeg dolaze uzorak je podijeljen na dvije grupe, poduzorak odgajatelja iz Sarajevskog kantona (88) i Hercegovačko-neretvanskog (76) kantona.

Metode istraživanja

Tokom istraživanja korištena je metoda teorijske analize u prikupljanju izvora korištenih za definisanje osnovnih pojmova te za proučavanje pisanih izvora teorijskog značaja koji se odnose na istraživanje tematike. Za obradu podataka korištena je deskriptivna metoda, kako bi se objasnili i interpretirali dobiveni podaci iz provedene ankete i statistička obrada podataka, a dobijene vrijednosti su predstavljene tabelarno i grafički i pojašnjene.

Instrument istraživanja

Za potrebe istraživanja konstruisana je Skala za procjenu stavova odgajatelja predškolskih ustanova o kompetencijama za detekciju djece s teškoćama u razvoju s formatom odgovora na skali Likertovog tipa od 1 do 5 (nikako se ne slažem, uglavnom se ne slažem, ne mogu se odlučiti, uglavnom se slažem i potpuno se slažem), a rezultati dobijeni analizom mjernog instrumenta su tabelarno i grafički predstavljeni.

Za provjeru mjernog instrumenta analizirane su metrijske karakteristike čestica i cje-line skale standardnim Reliability testom iz statističkog paketa SPSS. Cronbach alpha koeficijent, kao pokazatelj unutarne homogenosti, za ovu skalu iznosi 0,883 te možemo reći da je unutarnja konzistentnost skale zadovoljavajuća te da skala ima zadovoljavajuću valjanost.

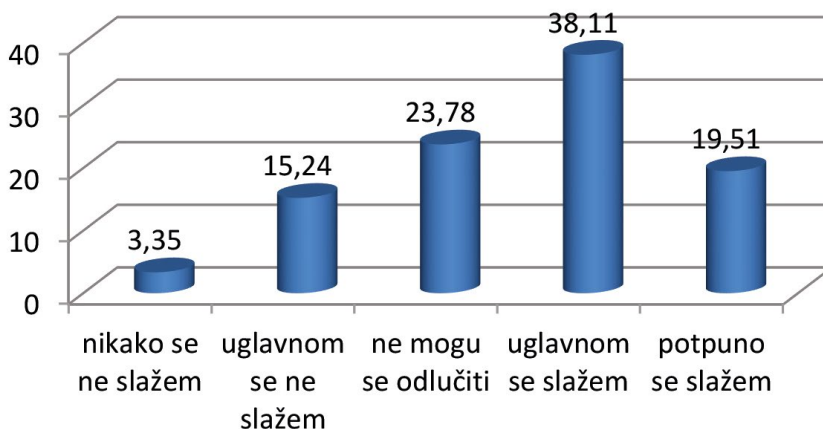
REZULTATI I DISKUSIJA

Stavovi odgajatelja o kompetencijama za detekciju djece s teškoćama u razvoju u predškolskim ustanovama

Prvi zadatak istraživanja je bio istražiti i analizirati da li su stavovi odgajatelja o sopstvenim kompetencijama za detekciju djece s teškoćama u razvoju pozitivni.

Deskriptivnom analizom utvrđeno je koliko koja varijabla determiniše mjerni prostor pozitivnih, neutralnih i negativnih odgovora ispitanika te je utvrđeno koliki broj ispitanika i sa kojim omjerom učestvuju u definiranju mjernog prostora.

U grafikonu 1. predstavljeni su procenti odgovora odgajatelja.

Grafikon 1. Zbirne vrijednosti procenata odgovora odgajatelja

U grafikonu 1. prikazane su procentualne vrijednosti iskazanih stavova iz kojih je uočljivo da 18,59% ispitanika iskazuje negativan stav o kompetencijama koje im omogućavaju detekciju djece s teškoćama u razvoju, (uglavnom se ne slažem i nikako se ne slažem). S druge strane 57,62% odgovora ispitanika ukazuje na stav odgajatelja da su u dovoljnoj mjeri kompetentni za detektiranje određenih poteškoća u razvoju djeteta. Procenat neutralnih odgovora ispitanika iskazanih grafikonom iznosi 23,78%. Ovakvi rezultati nam sugerišu da je situacija na terenu raznolika i da varira od ustanove do ustanove kada je u pitanju svjesnost odgajatelja o posjedovanju kompetencija za detekciju teškoća u razvoju kod djece u predškolskim ustanovama. Iz navedenih podataka zaključujemo da hipotezu kojom smo pretpostavljali da su stavovi ispitanika o sopstvenim kompetencijama za detekciju djece s teškoćama u razvoju pozitivni, prihvatamo.

Stavovi odgajatelja u odnosu na stručnu spremu

U nastavku smo željeli utvrditi postojanje statistički značajne razlike u stavovima odgajatelja u odnosu na stručnu spremu. U tablici 1. dati su deskriptivni statistički stavovi ispitanika: broj ispitanika u grupi (N), srednje vrijednosti, standardno odstupanje, standardna greška, donja i gornja granica prihvatljivosti intervala aritmetičke sredine temeljni i maksimalni rezultat.

Tablica 1. Deskriptivna statistika stavova odgajatelja u odnosu na stručnu spremu

Stručna sprema	N	AS	Stand. devijacija	Stand. greška	95% prihvatljivost intervala arit. sredine		Min	Max
					Donja granica	Gornja granica		
SSS	38	14,21	2,683	0,435	13,33	15,09	8	19
VSS	84	14,57	3,067	0,335	13,91	15,24	8	20
mr/dr	42	13,48	3,611	0,557	12,35	14,60	7	18
Ukupno	164	14,21	3,148	0,246	13,72	14,69	7	20

U daljem postupku smo jednofaktorskom analizom varijanse ispitali da li postoji statistički značajna razlika u stavovima ispitanika sva tri poduzorka u odnosu na stručnu spremu.

Tablica 2. Jednofaktorska analiza varijanse stavova odgajatelja u odnosu na stručnu spremu

	Zbir kvadrata odstupanja	Stepen slobode	Kvadrat aritm. sredina	F	Značajnost
Između grupa	33,588	2	16,794	1,710	0,184
Unutar grupa	1581,363	161	9,822		
Ukupno	1614,951	163			

U tablici 2. predstavljena je jednofaktorska analiza varijanse prikazujući zbrove kvadrata odstupanja rezultata od njihove srednje vrijednosti, broj stepena slobode, aritmetičku sredinu kvadrata odstupanja, F odnos i veličinu značajnosti. Na osnovu dobijenih rezultata nije uočljiva statistički značajna razlika između odgajatelja u odnosu na stručnu spremu na nivou $p < 0,05$. Vrijednost dobijena analizom varijanse iznosi $F = 1,710$ na nivou značajnosti 0,184. Kako statistički značajna razlika nije dobijena nije ni bilo potrebe za korištenjem post hoc analize.

Dobijeni rezultati govore u prilog činjenici da što su akademska postignuća odgajatelja viša to su i njihove kompetencije i znanje o populaciji djece s teškoćama u razvoju veće. Kada se govori o starijim odgajateljima sa nižim stepenom obrazovanja (bez magisterija i doktorata), onda je evidentno da se i oni stručno usavršavaju i posjeduju stručne kompetencije za otkrivanje teškoća kod djece. Stručna usavršavanja odgajatelja i mlađih i starijih su usmjerena na inkluziju djece s teškoćama u razvoju što je rezultiralo da stepen stručne spreme ne igra značajnu ulogu za detekciju teškoća u razvoju kod djece. Prema tome, drugu hipotezu, H_2 , da postoji statistički značajna

razlika u odgovorima odgajatelja u odnosu na stručnu spremu, odbacujemo.

Stavovi odgajatelja u odnosu na dužinu radnog staža

Zatim smo pristupili utvrđivanju postojanja statistički značajne razlike u stavovima odgajatelja u odnosu na dužinu radnog staža (mlađi - do 10 godina i stariji - 10 i više godina radnog staža). U tablici 3. dati su deskriptivni rezultati analize stavova ispitanika.

Tablica 3. Deskriptivna statistika stavova odgajatelja u odnosu na dužinu radnog staža

Dužina staža	Broj ispitanika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Stand. greška	95% prihvatljivost intervala arit. sredine	
					Donja granica	Donja granica
mlađi	106	12,83	1,948	,256	13,32	14,34
stariji	58	15,42	3,633	,353	13,72	15,11
Ukupno	164	14,21	3,148	,246	13,72	14,69

U tablici 4. predstavljena je jednofaktorska analiza varijanse. Na osnovu dobijenih rezultata uočljiva je statistički značajna razlika između odgajatelja u odnosu na dužinu radnog staža na nivou $p < 0,05$. Vrijednost dobijena analizom varijanse iznosi $F = 4,696$ na nivou značajnosti 0,032.

Tablica 4. Jednofaktorska analiza varijanse u odnosu na dužinu radnog staža

	Zbir kvadrata odstupanja	Stupanj slobode	Aritm. sredina kvadrata odstupanja	F	Značajnost
Između grupa	12,940	1	12,940	4,696	0,032
Unutar grupe	1602,012	162	9,889		
Ukupno	1614,951	163			

Analizom deskriptivnih podataka, prije svega aritmetičkih sredina stavova odgajatelja možemo uočiti da odgajatelji sa manje radnog staža iskazuju negativnije stavove u odnosu na kolege sa više godina radnog staža kada su u pitanju kompetencije za detekciju teškoća u razvoju kod djece. Dobijeni podaci nam govore da je osjećaj i iskustvo u radu jako bitno da se uoči da postoji određena smetnja ili teškoća kod djeteta. Iako se u studijima predškolskog odgoja sve više pažnje posvećuje djeci s teškoćama u razvoju i proučavanju inkluzije i inkluzivnog obrazovanja, mora se istaći da je iskustvo značajna kompetencija za rad s djecom u predškolskim ustanovama. Pošto je statistički značajna razlika utvrđena između podgrupa ispitanika treću hipotezu H_3 koja pretpostavlja da postoji statistički značajna razlika u odgovorima odgajatelja u

odnosu na dužinu radnog staža prihvatamo.

Stavovi odgajatelja u odnosu na kanton iz kojega dolaze

Uzorak odgajatelja je za potrebe istraživanja podijeljen prema lokaciji (Hercegovačko-neretvanski kanton i Sarajevski kanton). U tablici 5. dati su deskriptivni statistički stavova ispitanika u odnosu na lokaciju. Koristeći jednofaktorsku analizu varijanse ispitali smo da li postoji statistički značajna razlika u stavovima ispitanika.

Tablica 5. Deskriptivna statistika stavova odgajatelja u odnosu na lokaciju

Uzorak	N	Arit. sredina	Stand. devijacija	Stand. greška	95% interval povjerenja	
					Donja granica	Donja granica
SK	88	13,25	3,093	0,330	12,59	13,91
HNK	76	15,32	2,848	0,327	14,66	15,97
Ukupno	164	14,21	3,148	0,246	13,72	14,69

U tablici 6. predstavljena je jednofaktorska analiza varijanse i na osnovu dobijenih rezultata uočljiva je statistički značajna razlika između odgajatelja na nivou $p < 0,05$. Vrijednost dobijena analizom varijanse iznosi $F = 19,566$ na nivou značajnosti 0,0001.

Tablica 6. Jednofaktorska analiza varijanse stavova odgajatelja u odnosu na lokaciju

	Zbir kvadrata odstupanja	Stupanj slobode	Aritm. sredina kvadrata odstupanja	F	Značajnost
Između grupa	174,030	1	174,030	19,566	0,0001
Unutar grupe	1440,921	162	8,895		
Ukupno	1614,951	163			

Odgajatelji koji žive i rade u Hercegovačko-neretvanskom kantonu iskazuju pozitivnije stavove u odnosu na odgajatelje iz Sarajevskog kantona. U toku istraživanja, odgajatelji iz HNK su se izjasnili da su počeli primjenjivati procedure za detekciju djece s teškoćama u razvoju, koje su preuzeli iz Republike Hrvatske i da su prošli odgovarajuću obuku za korištenje iste. Razlozi za ovakve rezultate leže i u činjenici da svaki kanton u BiH primjenjuje drugačiju politiku rada ustanove, drugačije odgojno-obrazovne procedure, razlika je u prilivu sredstava, broju odgajatelja, broju angažovanih stručnjaka defektologa kao i broju djece u odgojnim grupama. Četvrtu hipotezu H4 kojom smo pretpostavili postojanje statistički značajne razlike u odgovorima odgajatelja u odnosu na kanton iz kojega dolaze možemo prihvatiti.

ZAKLJUČCI

Na osnovu dobijenih rezultata možemo zaključiti da odgajatelji smatraju da pored stručnosti i educiranosti, godine staža i iskustvo u radu su presudni u detektiranju odstupanja u rastu i razvoju djece. Stručna sprema nije garant da odgajatelj ima potrebne kompetencije za rad. Teoretsko znanje bez primjene u praksi nema svoju svrhu. Zato je važno stručno usavršavanje odgajatelja, obuka mlađih od strane starijih kolega, praktična primjena stečenih teoretskih znanja, koordiniran rad svih službi predškolske ustanove, saradnja sa roditeljima i onda pozitivni rezultati neće izostati.

Neophodno je da svaka predškolska ustanova ima odgovarajuće testove na osnovu kojih bi odgajatelj nakon što uoče određenu poteškoću kod djeteta, mogli ispitati da li teškoća zaista postoji, koja je poteškoća u pitanju, šta je potrebno raditi s djetetom, koje službe i stručne saradnike je potrebno uključiti i, na kraju, ali i najvažnije, na koji način saopštiti zapažanja roditeljima.

Od presudne važnosti su stručna usavršavanja i educiranje odgajatelja o radu s djecom s teškoćama u razvoju gdje će kroz praktične primjere naučiti kako prepoznati dijete sa govorno-jezičkim teškoćama, senzornim teškoćama (oštećenja sluha i vida), intelektualnim teškoćama, kako razlikovati ADHD i hiperaktivnost od razigranog djeteta, kako prepoznati autizam kod djeteta, kako uočiti poremećaje u ponašanju i drugo. Nakon detekcije i uočavanja teškoće kod djeteta važno je da odgajatelji steknu kompetencije kako uključiti dijete s teškoćama u razvoju u rad grupe na adekvatan način. Kako će se odgajatelj ponašati prema djetetu i na koji način će uključiti dijete u grupu s vršnjacima, u najvećem broju slučajeva predstavlja osnovu za budući razvoj djeteta. Uspješno obrazovanje djeteta s teškoćama u razvoju se zasniva na interakciji s okolinom, odnosima s vršnjacima i kvalitetnim odnosima s ljudima od kojih uči, a učenje počinje u predškolskoj ustanovi.

LITERATURA

1. Bouillet, D. (2011). Kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi za inkluzivnu praksu. *Pedagogijska istraživanja*, 8 (2), 323-338.
2. Celižić, S. (2018). Kompetencije odgojitelja za stvaranje inkluzivnog okruženja (Završni rad). *Učiteljski fakultet*, Zagreb.
3. Kudek Mirošević, J., Granić, M. (2014). Uloga edukacijskog rehabilitatora – stručnog suradnika u inkluzivnoj školi. Zagreb: Alfa d.d.
4. Kudek Mirošević, J., Jurčević Lozančić, A. (2014). Stavovi odgojitelja i učitelja o provedbi inkluzije u redovitim predškolskim ustanovama i osnovnim školama. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 50 (2), 17-29.

5. Mujkanović, E. (2019). Partnerski odnosi odgajatelja i roditelja u predškolskim ustanovama. *Putokazi*, god.VII • Br. 2, 2019. 277-290. 169–324 ISSN 2566-3755 / e-ISSN: 2303-470X.
6. Mujkanović, E., Mujkanović, E. (2015). Uloga i značaj rane detekcije kod djece oštećena sluha. *Putokazi* [online]. 3 (1) 1-8. Dostupno na: http://putokazi.eu/?page_id=8 [1.9.2015.]
7. Milić Babić, M. i sur. (2018) Pravo na odgoj i obrazovanje djece s teškoćama od najranije dobi. *Croatian Journal of Education*, 20 (1), 233-263.
8. Pintarić Mlinar, Lj. (2014). Priručnik za razvoj inkluzivnih ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Jastrebarsko: Jadranka Stojković.
9. Skočić Mihić, S. (2011). Spremnost odgajatelja i faktori podrške za uspješno uključivanje djece s teškoćama u rani i predškolski odgoj i obrazovanje (Doktorska disertacija). Edukacijsko – rehabilitacijski fakultet, Zagreb.
10. Sindik, J., Vukosav, J. (2012). Dobne razlike u stavovima odgajateljica o inkluziji djece s teškoćama u razvoju u redoviti dječji vrtić. *Paediatrica Croatica*, 56(1), 29-33.